

• бундай воситалар оператив фикр-мулоҳаза ва талабаларнинг ҳаракатларини оператив назорат қилиш ва ўз-ўзини назорат қилишни таъминлаши керак;

• ахборот-коммуникация воситалари узоқ кодлашсиз жавобни тезда кирита олиш имкониятига эга бўлиши керак.

Замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг асосий услубий мақсадларини қуйидагича белгиладик:

• ўқув жараёнини индивидуаллаштириш ва фарқлаш;

• йўл қўйилган хатоларни диагностика қилиш ва ўқув фаолияти натижаларини баҳолаш шаклида қайта алоқа билан назорат, ўз-ўзини назорат қилиш ва ўз-ўзини тузатишни амалга ошириш;

• чет тили материални ўзлаштириш жараёнида ўқитишни ташкил этиш;

• тил материали билан мустақил ишлаш жараёнида талабаларнинг компьютер билан мулоқот ишини текшириш орқали ўқув вақтини тежаш;

• ўқув материални ўзлаштириш самарадорлигини ошириш мақсадида компьютерда визуализация қилиш;

• талабаларни тил материални ўзлаштириш стратегиялари билан қуроллантириш [2].

Таҳлил ва натижалар. Замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда ўқитишнинг асосий дидактик тамойилларини ўргатишнинг мослашувчанлик тамойили, ўрганишнинг интерактивлик тамойили ва ўрганиш индивидуаллиги тамойили қиради [4]. Таълимнинг мослашувчанлиги тамойили турли даражаларда амалга оширилади ва ўқув материални мураккаблиги, ҳажми ва мазмуни бўйича турли хил визуализация, фарқлаш воситалари билан таъминланади. Таълимнинг интерактивлиги тамойили

фойдаланувчининг компьютер билан ўзаро фаол таъсирида ифодаланади ва талабаларнинг онгли фаолиятини диққат марказида тутати, бу компьютернинг бошқарув фаолияти билан қўллаб-қувватланади ва турли даражаларда амалга оширилади. Индивидуал таълим тамойили талабаларга индивидуал топшириқлар бериш ва уларнинг бажарилиши натижаларини текшириш орқали тил материали билан мустақил ишлаш учун шароит яратишни ўз ичига олади. Бу эса ўз навбатида ўқув фаолиятини фаоллаштиришга ёрдам беради ва ўқув материални ўзлаштириш кучини оширади [3].

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда, чет (инглиз) тилини ўргатишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш ушбу тамойилларга қўшимча равишда онг (талабанинг ўз таълим стратегиясини мазмунли танлаш қобилияти), компьютер ёрдами каби тамойиллар ёрдамида амалга оширишга ёрдам беради.

Тил материални визуаллаштириш ва тизимлаштириш, интерфаол кўринишда тил материални онгли равишда ўргатиш, назоратни ташкил этиш ва фикр-мулоҳазаларга асосланган тузатувчи ҳаракатлар, фойдаланиш мумкинлиги ва амалга оширилиши, фаоллик туфайли, индивидуал хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда барча талабаларни ўқув жараёнига жалб этиш, уларнинг мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш (ҳар бир талабага контент, ўқув адабиётлари, ўқув материаллари билан ишлаш тезлиги ва унинг ҳажмини танлаш имкониятини бериш орқали), кўриниш инсоннинг маълумотни дарҳол идрок этиши учун мультимедиа технологиясига асосланган ҳолда ўрганиш самарадорлигини ошириш имконини беради.

Адабиётлар

1. Алексеева Т.Е. Педагогические аспекты использования средств информационных и коммуникационных технологий в военно-техническом вузе (на примере английского языка): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Рязань: 2006.
2. Краснощекова Г.А. Компьютерные технологии в обучении всем видам речевой деятельности. // Открытое образование. - М.: 2007.
3. Евдокимова М.Г. Проблемы теории и практики информационно-коммуникационных технологий обучения иностранным языкам: Монография. - М.: МИЭТ, 2004.
4. Тыщенко О.Б. Дидактические условия применения компьютерных технологий в обучении: Дис. ... канд. пед. наук. - М.: 2003.
5. Васичкина О.Н. Информационно-коммуникационные технологии как средство формирования профессиональной коммуникативной компетентности студентов экономических специальностей: Дис. ... канд. пед. наук. – Ставрополь: 2009.
6. O'zbek tili fanidan namunaviy dastur (bakalavr yo'nalishi uchun)/ Tuzuvchilar: Rafiyev A., Muhammedova S., Usmonov S., Lafasov U. - T.: O'zMU, 2011.
7. Ahmedova G.T., Karimjonova V.A. O'zbek tili. - T.: «Ijod dunyosi» NU, 2001.
8. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание. - М.: Изд. УНЦ ДО, 2005.
9. Ли Пэн. Терминологическое тестирование в системе обучения профессиональной речи студентов экономических специальностей: Дис. канд. пед. наук. - М.: 2004.

РЕЗЮМЕ

Илмий мақолада талабаларга хорижий тилларни ўқитишда лексик материал танлашнинг тамойиллари ва касбий лексик компетенцияни ривожлантиришда ахборот технологияларидан самарали фойдаланишнинг муҳим компонентлари ўрганилади.

РЕЗЮМЕ

В научной статье исследуются принципы подбора лексического материала при обучении студентов иностранным языкам и важные составляющие эффективного использования информационных технологий в развитии профессиональной лексической компетенции.

SUMMARY

The scientific article explores the principles of selection of lexical material while teaching students foreign languages and important components of the effective use of information technology in the development of professional lexical competence.

РЕЦЛИ СҮЎРЕТ ЖӨРДЕМИНДЕ ЖАСЛАРДА КӨРКЕМ-ЭСТЕТИКАЛЫҚ МӘДЕНИЯТЫНЫҢ КӘЛІПЛЕСІҮ ХӘМ РАҰАЖЛАНЫҮ ЖОЛЛАРЫ

А.Ж.Сайтбекова – магистрант

Әжинияз атындағы Нөкіс мәмлөкетлик педагогикалык институты

Таянч сўзлар: педагогика, эстетик маданият, шахснинг ижодий ривожланиши, бадий маданият, ўқув жараёни, тасвирий санъат, рассомлик.

Ключевые слова: педагогика, эстетическая культура, творческое развитие личности, художественная культура, процесс образования, изобразительное искусство, живопись.

Key words: pedagogy, aesthetic culture, creative development of personality, artistic culture, educational process, fine arts, painting.

Жаслардың көркем-эстетикалық мәдениеті түсинигинің түсиндирилиўинде «көркем», өзиниң мазмуны, толықлығы, мақсети хәм ўазыйпалары бойынша, талабаның жеке инсанлық дөретиўшилиқ

тәрөпин барынша жеделлестириўи, көркем-образлы ойлаўын хәм дўньаны живопислик усылар жәрдеминде дөретиўшилиқ пенен көз алдына келтириўин кәлиплестириўге қаратылған,

«эстетикалық» үйреніушінің, кең хәр түрлі мағлыұматларды өзлестіріу, сезиніу, тәсірленіу хәм бақалау ұқыплығы сыяқлы өзіне тән сезімталлы ұқыплығы менен сыпатланады [1:83-84]. Оқытушыны билимлендіріу іскерлігінде эстетикалық мәдениетті қәлиплестіріу, биринши гезекте, оның сезімлерін, қызығушылықтарын, бақалаушылық критерия белгілерін, хәм талабаның жеке инсанлық әдеп-иқрамлылық қәсийетлерін тәрбиялауға бағдарланған. Бул жаслардың дүнья менен, хақыйқатлыққа хәм көркем өнер шығармаларына кунлылық көзқарасынан қатнас жасауы менен толық эстетикалық өз ара байланыстарының қәлиплесіуі. Кунлылықты қатнастардың қәлиплестіріліуі – бул көркем-эстетикалық мәдениеттің және бир ең әхмийетлі ұазыйпаларының бири. Солай етип, эстетикалық қураушының мақсетін, оның артықмаш ұазыйпасын анықтастырыуымыз мүмкін – сезімлер тарауын тәрбиялау, оны көтеріңки мәнилі түсиніуде – бул әдеп-иқрамлылық руўхый кунлылықтар тарауы. Тәжірийбе, руўхый кунлылықтарға қарай көтеріліудеги сезімлердің мәдениетті қаншама жоқары болса, инсанның өмірдегі күтилмеген жағдайларда басшылыққа алатуғын, әдеп-иқрамлылық критерия белгілері де соншама жоқары болатуғынлығынан гүәлық береді.

Оның терең философиялық, психологиялық-педагогикалық хәм көркем-эстетикалық тийкарларын есапка алғандағы, көркем-эстетикалық мәдениетті қәлиплестіріу мәселесі, оның барлық аспектілерінің философиялық, культурологиялық, психологиялық хәм социаллық-педагогикалық қатнастар көзқарасынан илимий түсиндіріліуіне мүтәж, бул ондағы төмендегі тийкарғы қураушыларды айырып көрсетіуді нәзерде тутады:

- хәр түрлі халықтардың хәм тарийхый дәуірлердің жетіскенліктерін өз ишине алатуғын, тутасы менен алғанда адамлар бірлеспесінің руўхый раўажланыуының жолы, оның тиришилиқ дүньясын хәм адамдағы хақыйқый «адамшылықтың», оның көркем-этикалық хәм руўхый-кунлылықты мәніслері хәм бағытталаныуларының қәлиплесіуін белгілейтуғын феномен – өзлестірілген миллий хәм дүнья жүзілік мәдений мәніслердің, кунлылықтардың хәм нормалардың байлығы;

- қоршап турған дүньядан гөззаллықты хәм көтеріңкилікті табыудың формалары, усыллары хәм кураллары – қоршап турған хақыйқый өмірдің гөззаллығын хәм үнлесикілігін көркем-эстетикалық түсиніу сезімінің раўажланғанлығы;

- затлық орталықты эстетизациялау ушын живопистің реңнің, форманың, фактураның хәм тектониканың көркемлік усылларынан пайдаланыудағы саналылық – өзінің көркемлік шеберлігін хәр күні іске асыруға таярлық хәм ұқыплығы;

- көркемлік іскерліктегі дәретиушілік белсенділік;

- қоршап турған дүньяның дәретиушілік іскерлікте сәуленендірілген көркем образларының сулылығының дәретиушілік пенен көрсетіліуі.

Көркем-эстетикалық мәдениет инсанның тек ғана қызғын тәсірленіу сезімлері тарауының раўажланыуының жақсы дәрежесін емес, ал көркемлік ойдың айырқша түрін де нәзерде тутатуғынлығы толық түсинікли.

Көркемлік ой – бул, адамның ойлауының айырқша түрі, дүньяны образлы-сезімталлы түсиніуінде, қыял менен көз алдына келтіріудің рационал ақыға муўапық хәм қызғын сезімлі тәсірленіушілік механизмдерінің хәрекеттерінің нәтижесін тәбййғый синтезлеуде көрінетуғын, ақыл

іскерлігінің түрі. Оның тийкары, параллель дүнья деп аталатуғын, көркем образлар дүньясын қурыу ұқыплығында көрінетуғын, адамның сана-сезімінің қызғын тәсірленіушілік белсенділігі болып табылады. Көркемлік ойдың тийкарғы айырқша ажыратып туратуғын белгісі оның метафоралылығы болып табылады, бул, оны образды күтилмеген ракурста ашып көрсетіп, тәсірлерді күшейтип хәм гипреболаастырып, терең жасырынған жанлы сезімлерді көрсетіп, образды айырқша сезімталлы-анық белгілі формада көрсетіуге ұқыпты етеді. Тәрбиялық көзқарастан, көркемлік ой инсанның руўхый-кеуіл сезімлік қураушысын байытады, ол образлар менен хәрекет ететуғынлығы себепті қыял менен көз алдына келтіріу, фантазия, хәм дүньяны қызғын тәсірлі-сезімталлы түсиніу раўажланады. Көркемлік ой тийкарында көркемлік бағдар хәм көркем образ пайда болады. Социаллық-педагогикалық іскерлікте, көркемлік ойдың байлығы, ишкі орталыққа қандай тәсір еткен болса, сыртқы орталыққа да сондай дәрежеде сапалық тәсір көрсете отырып, қоршап турған орталық пенен үнлесікли өз ара қатнастарды дүзіуге мүмкіншілік береді.

Жаслардың көркем-эстетикалық мәдениетін қәлиплестіріу процесінде қолланылатуғын көркемлік усыл, дәуірдің дүньяға көзқарастарының бағытталаныуларын, адамзат тәрепінен буннан алдыңғы дәуірлерде топланған хәм көркем образдың, образлық мазмунның жеке инсанлық түсиндіріліуіндегі көркем образды жазыу ушын технологиялық мүмкіншіліктерден пайдаланыу менен заманагөй ағымлар менен толықтырылған көркемлік мүмкіншіліктерине ийе болған объектив хәм субъектив факторларды бірлестіріу нәтижесінде пайда болатуғын образлық ойлаудың айырқша түрі болып табылады.

Тәрбиялық-билимлендіріу процесінде көркем-эстетикалық мәдениет, гуманитар, улыұма кәсіптік хәм кәсіптік циклдер бойынша барлық пәндерді оқыту хәм өзлестіріудің бастан аяғына шекемгі дәуір аралығындағы оқыу модуллерінің комплексі менен қәлиплестіріледі. Көркем-эстетикалық мәдениетті қәлиплестіріу процесінің өзі – инсанға тәсір көрсетіудің күшлі куралы, оны тәрбиялаудың хәм өзін-өзі тәрбиялаудың куралы.

Солай етип, көркем-эстетикалық мәдениет, оның іскерлігінің қолдан жаратылған формаларында өзінің дәретиушілік пенен көрсетіліуіне ийе болатуғын, қоршап турған дүньяның гөззаллығы хәм үнлесіклилігі хаққындағы көркемлік мәніслердің, кунлылықтардың хәм түсиніклердің күнделікті көрінисі сыпатында түсиніледі. Ол, бурынғы әуладлардың тарийхый социомәдениі тәжірийбелерін де, сондай-ақ анық белгілі бир адамның дүньяны жеке инсанлық көз-қарасы хәм тәжірийбесін де пүтинлей сәуленендіреді. Айтып өтілгенлер мына анықламаны айырып көрсетіуге мүмкіншілік берді: инсанның көркем-эстетикалық мәдениеті, оның, материаллық хәм руўхый дүньяның гөззаллығын көрсетіуші живопистік іскерліктің кәсіпшіл тарауындағы көркем-эстетикалық түсиніуінің, мәні беріуінің хәм хәр күні іске асыруының байлығын сыпатлаушы социаллық-педагогикалық билим болып есапланады. Инсанның улыұма мәдениетінің бир бөлегі сыпатында ол, бир тәрептен, оның өзлестірген сыртқы мәдениі мәніслерінің, қоршап турған хақыйқатлықтың гөззаллығын хәм үнлесіклилігін түсиніудің, көркемлік іскерліктің шеберлігінің миллий хәм дүнья жүзілік кунлылықтарын хәм нормаларын, ал екінши тәрептен – өзінің де, сондай-ақ қоршап турған этираптағы адамлардың да көркем-эстетикалық талаптарын хәм қызығушылықтарын

канаатландыра отырып, живопислик искерликтеги усы шеберликтің иске асырылуының күнделиклигин сыпатлайды.

Дөретиўши инсанды қәлиплестириў – ҳазирги заман дәуириндеги педагогикалық теория хәм әмелияттың ең әҳмийетли мәселелериниң бири. Буның ушын ең нәтийжели усыл–инсанның сүүретлеў өнери искерлиги. Өзбекстанның мәмлекетлик билимлендириў стандартларына муўапық, педагогикалық искерлик, инсанның турмыслық шараатлары хәм ден саўлығының жағдайлары менен байланыслы болған, жеке адамның умтылушылықларына бейимлескен болуы тийис. Бул стандартлар, адамлардың билим алыуының белгилі шәртлерин, айырым топардағы жаслардың, соның ишинде ден саўлығы бойынша имканиятты шекленген жаслардың да, билим алыудағы жеке талаптарын белгилейди.

Улыўма билим беріў бағдарламасының мазмунында жасларды раўажландырыў хәм билимлендириўдиң белгилі бағдарларын нәзерде тутатуғын, айырым дүзиліслик бөлимлерди де өз ишине ала отырып, искерликтің хәр қыйлы түрлеринде үйрениўшилердиң жеке инсанлық қәсийетлерин, мақсетке умтылдырыўшы мотивация себеплерин хәм уқыпшылықларын раўажландырыўдың бағдарлары есапка алынған болуы тийис.

Сонлықтан, жаслардың көркем-эстетикалық мәденияттын реңли сүүрет жәрдемінде қәлиплестириў хәм раўажландырыў процесинде төмендеги жуўмақлаўшы нәтийжелер ислеп шығылуы тийис:

- көркем өнер дәрәжесин, дүньяны, тәбиятты кунлылық-мазмуншылық өзлестириў хәм түсиниўдиң дәслепки шәртлерин раўажландырыў;
- қоршап турған ҳақыйқатлыққа эстетикалық қатнастың қәлиплескенлиги;
- көркем өнердиң түрлери ҳаққындағы түсиниклердиң қәлиплескенлиги;
- өз бетинше дәретиўшилиқ искерлик пенен шуғылланыўға уқыпшылық.

Сүүретлеў өнери искерлигине үйретиў процесинде төмендеги мәселелерди шешиўи тийис:

- инсанның нәтийжели искерлигин раўажландырыў;
- дәретиўшиликти раўажландырыў;
- сүүретлеў өнерине қатнастырыў;
- ақылшылық, жеке инсанлық хәм физикалық қәсийетлерин раўажландырыў.

Билимлендириў бағдарламасы бойынша көркем-эстетикалық раўажландырыўды өзлестириўдиң белгилі нәтийжелери нәзерде тутылады: сүүретленип атырған объекттиң тийкарғы дүзиліслик сыпатмаларын беріўде реңли сүүреттиң тәсирлилик мүмкиншиликлерин ийелейди; реңлик ямаса тоналлық дақлар хәм б. предметлестириў ҳәрекетинен пайдалана отырып тәсирли живописли образ жаратады. Бүгинги күнде бар болған, жаслардың көркем сүүретлеўшилиқ искерлигине илимий көз-қараслардың хәр түрлилиги оны түсиниўди анықтастырыўды талап етеди.

Инсанның қызғын тәсирлениўлери, сезимлери, ақылы, еркинен тысқары көркем-сүүретлеўшилиқ искерлик процесинде жекке адамда, тийисли түрде, тәсирленип сезиўлер хәм қабыл етиўлер (рең, форма сезимлери, композицияны сезиў хәм т.б.), эстетикалық уғынуў – сезип қабыл етиў, қызғын тәсирленип қабыл етиў, нәзик қызғын тәсирлениўши шын жүреклик, жанлы қыял етиў хәм т.б. қәлиплеседи хәм раўажланады. Сүүретлеў искерлиги процесинде уқсатыўға уқыпшылық, ассоциациялы, қызғын тәсирли-образлы, дәретиўшилиқ оялаў, дәретиўшлиқ сезим, фантазия, зийреклик, бақлағышлықтың қәлиплесиўи, раўажланыўы, тереңлесиўи жүз береді.

Сонлықтан, бизиң мақсетимиз реңли сүүрет жәрдемінде жасларда көркем-эстетикалық мәдениятты

қәлиплестириў хәм раўажландырыў болып табылады. Бизлер, көркем-сүүретлеўшилиқ процесинде жаслардың өзлестириў, оялаў, көз алдына келтириў, фантазия, ишки сезим, қызғын тәсирлениў, сезим, ақыл, ерк хәм басқа да ишки күшлери, яғный эстетикалық дүнья таныўдың курам бөлеклерин курайтутын барлық элементлер ҳәрекетке келетуғынлығын, бирақ көбирек дәрежеде қызғын тәсирли-образлы элементлер ҳәрекет етеутынлығын көрдик, атап айтқанда, жаслардың көркем-эстетикалық мәденияттын қәлиплестириў хәм раўажландырыўдағы оның итималлы мүмкиншиликлери усында көринеди. Жасларды реңли сүүретке оқытыў хәм тәрбиялаўдың көркем-эстетикалық кураўшысы оның көркем-әмелиятлық тәрепи менен тикелей хәм бир ўақытта қәлиплестириледі. Бул, хәм тәсирли реңли композицияны табыў, реңли дақ хәм форма, объект хәм қағаздағы кеңислик арасындағы үнлеслик хәм тең салмақшылық мәселелерин шеше алыў уқыпшылығы, қағаздың кеңислиги хәм тереңлигин беріўде план хәм объект арасындағы тоналлық-реңлик шийеленисиўдиң дәрежесин излеў, реңлер тең салмақшылығының «үнлесикли» усылларын колланыў, жұмыстың живопислигине хәм тәсирлигине ерисиў. Жаслар соның менен бирге өзиниң реңлерди сезиўин раўажландыра хәм тереңлестире отырып, өзиниң сезимлери дүньясын нәзиклестире хәм қәлиплестире отырып, реңлер курылысының логикасына хәм сезимине сүйенеди. Көркемлик жойбарда саналылық пенен түсинип сәўлелендирилген «үнлесик» сезимин тәрбиялаў, реңди нәзик, руўхый-сезимталлық пенен түсиниўди раўажландырыў, тек ғана, егер инсан живопись хәм реңли оқытыў бойынша шынығыўларда өзлериниң жұмысларында көп мәртебе хәм түсинип реңли үнлесикликке ерискен жағдайда мүмкин болады. Реңнин тазалығына, реңли жанлаўының нәзиклигине сезимлер дүньясы менен байланыслы ишки жұмыс, инталы мийнет аркалы, тәрбия аркалы ерисиледи. Бул, колорит, талғам, шама, тең салмақшылық сезимлерин раўажландырыўшы қыйын ақыл мийнети хәм руўхый искерлик.

Рең живопись сүүреттеги руўхый сезимлерди түсиниў хәм бастан кеширіўде гөзаллық, идеаллық сезими тәрбияланады. Көплеген сүүретшилер хәм педагог-кәнигелердиң тастыйықлаўы бойынша реңли сүүрет өмирдиң барлық қубылысларын қызғын тәсирлерге бай қабыл етиў хәм сезиниўге жәрдем бергени сыяқлы, инсанның көркем-эстетикалық мәденияттының қәлиплесиўине де жәрдем береді.

Жаслардың көркем-эстетикалық мәденияттын реңли сүүрет жәрдемінде қәлиплестириў хәм раўажландырыўдың мазмунын көп санлы сүүретлеў мәселелери менен байланыстыра отырып, тийкарғыларын айырып көрсетемиз:

■ қызғын тәсирли-образлы сәўлелендириў – қызғын тәсирли-образлы мәселе (эвристикалық, импровизациялық, фантазиялық);

■ ақылға муўапық-логикалы қабыллаў – технологиялық мәселе (живопислик, композициялық, конструктивлик);

■ мақсетке умтылдырыўшы мотивациялық – әҳмийетлилик қатнас – «мәниликке есапланған» мәселе (қызғын-тәсирли мазмуншылық, өзинше басқаша түсиндириў, бахалаў).

Усы мәселелердиң жыйындысын, олардың кем-кемнен қыйынластырылып барылуы *жаслардың көркем-эстетикалық мәденияттын реңли сүүрет жәрдемінде қәлиплестириў хәм раўажландырыўға себепши болатутын көркемлик мәселелердиң комплекси сыпатында белгилеймиз. Көркем-эстетикалық мәденият – бул оның барлық компонентлериниң бир пүтин тутаслығы болғанлығы себепши, биз олардың*

биреуинде жүз берген өзгерис баска екеуиниң де сапалык халатына сөзсиз тәсир етеди деп ойлай аламыз. Көркемлик мәселеге байланыслы, жаслар, сол ямаса баска көркемлик позицияны таңлай отырып, саналы түрде хәрәкет етеди.

Солай етип, жокарыда айтып өтилгенлерден төмендеги жуўмак келип шығады: рең сүүрет субъектте көркем-эстетикалық мәдениетти қәлиплестириўде, оның миллий хәм дүнья жүзилик мәдениетлардың мәнили байлығын, қоршап турған ҳақықатлықты өзлестириўинде жокары итималлы мүмкиншиликлерге ийе. Ол инсанға реңниң сулыўлығын, оның негизги сыпатларын түсиниўге, хәм ҳақықатта бар реал дүньяны үйрениўдиң ғоззаллығын хәм үнлеслигин көрсете отырып, реңлер гаммасының байлығынан пайдаланыўды үйрениўге мүмкиншилик береді. Жекке адамның көркем-эстетикалық мәдениетин қәлиплестириўде оның иске асырылыўы, оның қашшан-ақ өзлестирген мәнислери хәм баҳалылықлары

тийкарында, зәрүр болған жағдайда оны түсиниўге дүзетиўлер киргизе отырып, реңниң байлығына кем-кемнен тереңирек кирип барыўы керек екенлигин мойынлаўға мәжбүрлейди, оның феномениниң мәнисине түсиниўге, көркем-эстетикалық искерликте, дәретиўшиликте өзін-өзи көрсетиўдиң тәжирийбелерин топлаўды тәмийинлей отырып, көз алдына келтириў өнери арқалы жаңадан ислеп көрсетиў тилегин пайда етеди. Жасларды көркем-эстетикалық тәрбиялаўда рең сүүреттиң мүмкиншиликлерин иске асырыўдың методикасы, оларды биринши бастан баслап-ақ, оларда бул байлық хәм үнлесликтин мәнисине түсинип таңланыўдың раўажланыўына жәрдем етип, содай-ақ көркем жаңадан ислеўдиң шеберлигин раўажландыра отырып, реңди, оның өзіне тән айырқшалығын, реңли сүүреттеги оның көринислериниң феноменлерин хәм сулыўлығын түсиниўге тиккелей берилиўге мәжбүрлеўди нәзерде тутады.

Әдебиятлар

1. Уразимова Т.В. Эстетикалық тәрбия жеке адамның қәлиплестириўиниң тийкары. // “Илим хәм жәмийет”. – Нөкис: 2017 № 1, 83-84-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада тасвирий санъат, хусусан, рассомлик негизда ёшларнинг бадиий-эстетик маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш масаласининг замонавий мазмунига бағишланган. Замонавий жамиятда ҳар томонлама ривожланган, маънавий бой ва ижодий шахсни шакллантириш муаммосига эътибор кучайган. Бинобарин, таълим жараёни ҳаётнинг турли мулоқотпа, ҳамкорликка ва биргаликда ижод қилишга тайёр ижодкор шахсни тарбиялаш учун шароит яратишга асосланиши керак.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена современному содержанию вопроса формирования и развития художественно-эстетической культуры молодежи на основе изобразительного искусства, и в частности живописи. Так как в современном обществе возросло внимание к проблеме формирования всесторонне развитой, духовно богатой и креативной личности. Поэтому процесс образования необходимо основывать на создании условий для воспитания творческой личности, готовой к диалогу, сотрудничеству и сотворчеству в различных сферах жизни.

SUMMARY

The article is devoted to the modern content of the issue of the formation and development of the artistic and aesthetic culture of youth on the basis of fine arts, and in particular painting. Since in modern society attention has increased to the problem of forming a comprehensively developed, spiritually rich and creative personality. Therefore, the educational process must be based on the creation of conditions for the upbringing of a creative personality, ready for dialogue, cooperation and co-creation in various spheres of life.

ИХТИСОСЛАШГАН МАКТАБЛАРДА БАҲОЛАШГА ОИД МАСАЛАЛАР ТУРЛАРИ ВА УЛАРНИ ЕЧИШ УСУЛЛАРИ

Ж.Ж.Сойипов – катта ўқитувчи
Наманган давлат университети

Таянч сўзлар: ўрта мактаб, чуқурлаштирилган синф, сифат масаласи, баҳолашга оид масала, қувват, куч, самолёт, диватель, Клапейрон тенгламаси. чегаравий қиймат, физик модел, физик мушоҳада, қўнқма, илмий изланиш.

Ключевые слова: средняя школа, углублённый класс, проблема качества, проблема оценки, мощность, сила, самолёт, диватель, уравнение Клапейрона, пограничное значение, физическая модель, физическое наблюдение, навык, научное исследование.

Key words: high school, advanced class, quality problem, evaluation problem, power, force, airplane, engine, clapeyron equation, boundary value, physical model, physical observation, skill, scientific research.

Бугунги кунда фан-техниканинг шиддат билан ривожланиши муҳандис ихтирочиларга, турли ишлаб чиқаришдаги олий малакали техник кадрларга бўлган ҳам микдорий ҳам сифат нуқтаи назардан қўйиладиган талабни орттириб юборди. Ушбу йўналишда рақобатбардош ва юқоридаги талабга жавоб берадиган мутахассислар тайёрлаш учун фундаментни ўрта мактабда шакллантириш талаб этилади. Шуни ҳисобга олган ҳолда сўнгги йилларда республикаимизда физика ва математикага ихтисослашган мактаблар ва алоҳида синфлар ташкил этилмоқда.

Ушбу ташкил этилган физика йўналишидаги синфларда таълим жараёнига янгича ёндашишни давр талаб қилмоқда. Хориж тажрибаларини, жумладан Япония, Корея ва республикаимизда ташкил этилган президент мактабларида физика ўқитишни таҳлил қиладиган бўлсак, уларда асосан назариядан кўра амалиётга кўпроқ эътибор қаратилган. Чунки физик қонун-қоидалар ва турли жараёнларни ўрганиш орқали табиатдаги ва техникадаги жараёнларнинг физик асосини тушуниб етишлари керак. Бу эса ўқувчиларнинг илмий дунёқарашларини, мантикий фикрлашлари ва қобилиятини янада ривожлантиришни талаб қилади.

Ўрта мактабларда ўқув жараёнида физикадан асосан 2 тур амалий машғулотлар олиб борилади, яъни лаборатория ишларини бажариш ва масалалар ишлаш.

Лаборатория машғулотларида ишчи формула берилиб, керакли физик катталикларни ўз ичига олган формулага тажрибада олинган катталикларни қўйиб ва ҳисоблашни бажариш керак бўлади. Масалалар ишлаш машғулотида ҳам керакли физик катталиклар берилган бўлиб қайсидир параметрни топиш талаб этилади. Бу эса ўқувчиларни мантикий фикрлашлари ва креатив қобилиятларини тўла ривожлантирмайди. Чунки қаралаётган физик жараённинг модели маълум ва ҳисоблашга керак бўладиган барча биринчи даражали катталиклар тайёр берилган.

Физика – математикага ихтисослашган йўналиш ўқувчилари келажакда илмий тадқиқот олиб боровчи олим ёки муҳандис бўлишларини ҳисобга олсак амалий машғулотни бу шаклда ташкил этиш етарли эмас.

Ўқувчилар физика фанидан мукамал билим олишлари учун амалий дарс машғулотларида анъанавий масалалардан ташқари сифат ва баҳолаш масалаларини тақдим қилиниши мақсадга мувофиқ бўлади.